

RAINER MARIA RILKE

**HET LIED VAN LIEFDE EN DOOD
VAN KORNET CHRISTOPH RILKE**

Nederlandse versie

‘... den 24sten November verwierf Otto von Rilke, tot Langenau, Gränitz en Ziegra, te Linda het door zynen in Hongarije gesneuvelden broeder Christoph nagelaten aandeel in het landgoed Linda als leen; doch hy moest eene verbintenis onderschryven, volgens welke de leenbrief van nul en geenerlei waarde zoude zyn, ingeval zyn broeder Christoph (die volgens overgelegde doodsacte als cornet in de compagnie van baron von Pirovano van het keizerl. Oostenr. Heystersche regiment te paard ... was overleden) terugkeert ...’

I

Rijden, rijden, rijden, heel de dag, heel de nacht, heel de dag.
Rijden, rijden, rijden.

En de moed is zo moe geworden en de hunker zo groot. Er zijn geen bergen meer, bijna geen boom. Niets durft op te rijzen. Vreemde hutten hurken dorstig bij zompige bronnen. Nergens een toren. En altijd hetzelfde uitzicht. Je hebt twee ogen te veel. Alleen in de nacht soms meen je de weg te kennen. Misschien keren we bij nacht steeds weer zover terug als we in de vreemde zon moeizaam gevorderd zijn? Het is mogelijk. De zon is zwaar, zoals bij ons diep in de zomer. Maar in de zomer hebben we afscheid genomen. De jurken van de vrouwen lichtten lang op uit het groen. En we rijden al lang. Het moet dus herfst zijn. Althans daar waar treurige vrouwen over ons weten.

2

Von Langenau wendt zich in het zadel en zegt: ‘Heer markies...’ Zijn buurman, de kleine fijne Fransman, heeft wel drie dagen lang gesproken en gelachen. Nu weet hij niets meer. Hij is als een kind dat slapen wil. Stof blijft op zijn fijne witte kanten kraag liggen; hij merkt het niet. Hij verwelkt langzaam in zijn fluwelen zadel. Maar von Langenau glimlacht en zegt: ‘U heeft wonderlijke ogen,

heer markies.

U lijkt vast op uw moeder –’

Nu fleurt de kleine man nog eenmaal op en stoft zijn kraag af en is als nieuw.

3

Iemand vertelt over zijn moeder. Een Duitser blijkbaar. Luid en langzaam plaatst hij zijn woorden. Zoals een meisje dat bloemen schikt, mijmerend bloem na bloem uitkiest en nog niet wat wat het geheel zal worden –: zo verbindt hij zijn woorden. Tot vreugde? Tot verdriet? Allen luisteren. Zelfs het spuwen houdt op. Want dit zijn alleen heren die weten hoe het hoort. En wie geen Duits kent in deze groep, die verstaat het opeens, vat hier en daar een woord: ‘s Avonds’ ... ‘Klein was ...’

4

Nu zijn ze elkaar allen nabij, deze heren die uit Frankrijk komen en uit Bourgondië, uit de Nederlanden, uit de dalen van Karinthië, van de Boheemse burchten en van keizer Leopold. Want wat die ene vertelt, dat hebben ook zij ervaren en precies zo. Als was er maar *één* moeder ...

5

Zo rijd je de avond in, een of andere avond. Je zwijgt weer, maar je draagt de lichtende woorden mee. Dan neemt de markies zijn helm af. Zijn donkere haren zijn zacht, en als hij zijn hoofd buigt, golven ze vrouwelijk in zijn nek. Nu ziet von Langenau het ook: in de verte rijst iets in het gloren, iets ranks, donkers. Een eenzame zuil, half in puin. En als ze er al lang voorbij zijn, later, beseft hij dat het een madonna was.

6

Wachtvuur. Je zit in de kring en wacht. Wacht tot iemand zingt. Maar je bent zo moe. Het rode licht is zwaar. Het ligt op de stoffige schoenen. Het kruipt tot aan de knieën, het kijkt binnen in de gevouwen handen. Het heeft geen wieken. De gezichten zijn donker. Toch licht even in de ogen van de kleine Fransman een eigenaardige gloed op. Hij heeft een kleine roos gekust, en nu mag ze verder verwelken op zijn borst. Von Langenau heeft het gezien omdat hij niet kan slapen. Hij denkt: Ik heb geen roos, geen.

Daarna zingt hij. En het is een oud, treurig lied, zoals thuis de meisjes op de velden zingen, in de herfst, als het oogsten ten einde loopt.

7

De kleine markies zegt: ‘U is heel jong, heer?’

En von Langenau, verdrietig half en half verbeterd: ‘Achttien.’

Daarna zwijgen ze.

Later vraagt de Fransman: ‘Heeft u ook een verloofde in uw land, jonkheer?’

‘U?’ vraagt von Langenau op zijn beurt.

‘Zij is blond, zoals u.’

En ze zwijgen weer, tot de Duitser roept: ‘Maar verduiveld, waarom zit u dan toch in het zadel en rijdt door deze besmette streek de Turkse honden tegemoet?’

De markies glimlacht: ‘Om terug te keren.’

En von Langenau wordt treurig. Hij denkt aan een blond meisje waarmee hij speelde. Wild speelde. En hij wil naar huis, een ogenblik maar, maar zo lang als nodig is om de woorden te zeggen: ‘Magdalena, – dat ik altijd zó was, vergeef het me!’

Hoe – was? denkt de jonge heer. – En ze zijn al ver.

8

Eens, op een morgen, daagt er een ruiter op, en dan een tweede, vier, tien. Geheel in staal geharnast, groot. Dan duizend daarachter: het leger.

Ze moeten scheiden.

‘Kom behouden thuis, heer markies. –’

‘Maria behoedt u, jonkheer.’

En ze kunnen niet van elkaar weg. Ze zijn opeens vrienden, broers. Hebben elkaar meer toe te vertrouwen, want de een weet al zoveel van de ander. Ze dralen. En er is haast en hoefslag om hen heen. Daarop trekt de markies zijn grote rechterhandschoen uit. Hij haalt de kleine roos tevoorschijn, neemt er een blad af. Zoals je een hostie breekt.

‘Dat zal u beschermen. Vaarwel.’

Von Langenau is verbaasd. Lang kijkt hij de Fransman na. Daarna schuift hij het vreemde blad onder zijn wapenrok. En het gaat op en neer op de golven van zijn hart. Hoorngeschal. Hij rijdt naar het leger, de jonkheer. Hij glimlacht treurig: hij wordt behoed door een vreemde vrouw.

9

Een dag door de legertros heen. Vloeken, kleuren, gelach –: daarvan blikkert het land. Er komen bontgeklede trosknechten toerenen. Geruzie en geroep. Er komen deernen met purperrode hoeden in het golvende haar. Wenken. Er komen voetknechten, zwartgeharnast als voorbijtrekkende nacht. Ze pakken verhit de deernen, zodat hun jurken scheuren. Drukken hen tegen de trommelrand. En door het wilder verweer van heftige handen worden de trommels wakker, als in een droom roffelen ze, roffelen –. En ’s avonds houden ze hem lantaarns voor, wonderlijke: wijn die oplicht in stalen stormhoeden. Wijn? Of bloed? – Wie kan het verschil zien?

IO

Eindelijk voor Spork. Naast zijn schimmel verrijst de graaf. Zijn lange haar heeft de glans van staal.

Von Langenau heeft niets gevraagd. Hij herkent de generaal, springt uit het zadel en buigt in een wolk stof. Hij heeft een schrijven bij zich, dat hem moet aanbevelen bij de graaf. Maar die beveelt: 'Lees me dat prul voor.' En zijn lippen hebben zich niet bewogen. Hij heeft ze daarvoor niet nodig; om te vloeken zijn ze goed genoeg. Wat daarboven gaat, zegt de rechterhand. Basta. En dat zie je eraan. De jonge heer is al lang aan het eind. Hij weet niet meer waar hij staat. Spork overdekt alles. Zelfs de hemel is weg. Opeens zegt Spork, de grote generaal:

'Kornet.'

En dat is veel.

II

De compagnie ligt aan de overkant van de Raab. Von Langenau rijdt erheen, alleen. Vlakke. Avond. Het beslag voor aan het zadel blinkt door het stof heen. En dan stijgt de maan. Hij ziet het aan zijn handen.

Hij droomt.

Maar daar schreeuwt iets hem aan.

Gekrijt, gekrijt
doorrijt zijn droom.

Dat is geen uil. Genadigheid:

de enige boom
schreeuwt hem aan:

Man!

En hij kijkt: daar rijst iets op. Er rijst een lichaam op langs de boom, en een jonge vrouw,

bebloed en bloot,
krijst hem aan: Maak mij los!

En hij springt in het zwarte groen
en houdt de hete boeien door;
en hij ziet haar blikken gloeien
en haar tanden bijten.

Lacht zij?

Hij huivert.
En hij zit al te paard
en jaagt de nacht in. Bebloede touwen vast in zijn vuist.

I 2

Von Langenau schrijft een brief, in gedachten verdiept. Langzaam tekent hij de grote, strenge, steile letters:

‘Mijn goede moeder,
wees trots: ik draag het vaandel,
wees niet bezorgd: ik draag het vaandel,
heb mij lief: ik draag het vaandel – ’

Daarna steekt hij de brief bij zich in zijn wapenrok, op de geheimste plek, naast het rozenblad. En denkt: Hij zal er weldra van geuren. En denkt: Misschien vindt iemand hem ooit ... En denkt: ...; want de vijand is nabij.

I 3

Ze rijden over een doodgeslagen boer. Zijn ogen staan wijd open en iets spiegelt zich erin; geen hemel. Later huilen honden. Er komt dus een dorp, eindelijk. En boven de hutten rijst in steen een slot. Breed buigt de brug voor hen. Groot wordt de poort. Hoog verwelkomt de hoorn. Hoor: geroffel, gerinkel en hondengeblaf! Gehinnik in het binnenhof, hoefslag en geroep.

I 4

Rust! Eenmaal gast zijn. Niet altijd zelf zijn wensen op karige kost vergasten. Niet altijd dreigend naar alles tasten; eenmaal alles laten gebeuren en weten: wat gebeurt, is goed. Ook de moed moet zich eenmaal uitstrekken en zich aan de zoom van zijden dekens terugtrekken in zichzelf. Niet altijd soldaat zijn. Eenmaal zijn lokken los dragen en de wijde kraag open en in zijden armstoelen zitten en tot in de toppen van de vingers zo: pas gebaad zijn. En andermaal leren wat vrouwen zijn. En hoe de witte doen en hoe de blauwe zijn; wat voor handen ze hebben, hoe hun lach gaat zingen als blonde edelknapen de sierlijke schalen brengen, van sappige vruchten zwaar.

I 5

Als maal begon het. En een feest is het geworden, je weet haast niet hoe. De hoge vlammen flakkerden, de stemmen druisten, roezige liederen ruisten uit glas en glans, en ten slotte uit de rijp geworden maten: ontsprong de dans. En allen sleepte hij mee. Het werd een golfslag in de zalen, een elkaar ontmoeten en elkaar verkiezen, een elkaar verliezen en hervinden, een glansgenieten en een lichtverblinden en een wiegen in de zomerwinden die in de jurken van warme vrouwen zijn te vinden.

Uit donkere wijn en duizend rozen stroomt dit uur bruisend in de droom van de nacht.

I 6

En iemand staat en staart in deze pracht. En zijn aard is zo dat hij wacht of hij niet ontwaakt. Want alleen in de slaap ontwaar je zulke tooi en zulke weelde van zulke vrouwen: hun kleinste gebaar is een plooi die valt in brokaat. Ze bouwen uren op uit zilveren gesprekken, en soms houden ze hun handen zo –, en je bent zeker dat ze ergens waar je niet bij kan komen zachte rozen breken die je niet ziet. En je gaat dromen: gesmukt zijn daarmee en nog anders verrukt zijn en een krans verwerven voor je voorhoofd dat leeg is.

I 7

Iemand die witte zijde draagt, ziet in dat hij niet kan ontwaken; want hij is wakker en verward door werkelijkheid. Dus vlucht hij angstig in de droom en staat in het park, eenzaam in het zwarte park. En het feest is ver. En het licht liegt. En de nacht is dicht om hem heen en koel.

En hij vraagt aan een vrouw die zich tot hem neigt:

‘Ben jij de nacht?’

Zij glimlacht.

En opeens schaamt hij zich voor zijn witte gewaad.

En wil hij ver weg en alleen en gewapend zijn.

Geheel gewapend.

18

‘Ben je vergeten dat je mijn page bent voor deze dag? Verlaat je mij? Waar ga je heen? Je witte gewaad geeft me recht op jou –.’

‘Verlang je terug naar je ruwe wapenrok?’

‘Heb je het koud? – Heb je heimwee?’

De gravin glimlacht.

Neen. Het komt alleen doordat het kindzijn hem van de schouders is gevallen, dat zachte donkere gewaad. Wie heeft het weggenomen?

‘Jij?’ vraagt hij met een stem die hij nog niet heeft gehoord. ‘Jij!’

En nu is er niets om hem. En hij is naakt als een heilige.

Licht en rank.

19

Langzaam dooft het slot uit. Allen zijn loom: moe of verliefd of dronken. Na zoveel lege, lange nachten te velde: bedden. Brede eiken bedden. Daarin wordt anders gebeden dan in de ellendige greppel onderweg, die zodra je wilt inslapen als een graf wordt.

‘Here God, Uw wil geschiede.’

Korter zijn de gebeden in bed.

Maar inniger.

20

De torenkamer is donker. Maar zij lichten elkaar in het gezicht met hun glimlach. Ze tasten voor zich uit als blinden en vinden de ander als een deur. Bijna als kinderen die bang zijn voor de nacht, dringen ze bij elkaar naar binnen. En toch zijn ze niet bevreesd. Er is niets wat tegen hen kan zijn: geen gisteren, geen morgen; want de tijd is ingestort. En ze bloeien uit zijn puinen op.

Hij vraagt niet: 'Je echtgenoot?'

Zij vraagt niet: 'Je naam?'

Ze hebben elkaar immers gevonden om voor elkaar een nieuw geslacht te zijn.

Ze zullen elkaar honderd nieuwe namen geven en ze elkaar alle weer afnemen, zacht, zoals je een ooring afneemt.

21

In de voorkamer over een armstoel hangt de wapenrok, de bandelier en de mantel van von Langenau. Zijn handschoenen liggen op de vloer. Zijn vaandel staat steil, geleund tegen het vensterkruis. Het is zwart en rank. Buiten jaagt een storm over de hemel en breekt de nacht aan stukken, witte en zwarte. De maneschijn flitst als een lange schicht voorbij, en het roerloze vaandel krijgt onrustige schaduwen. Het droomt.

22

Stond er een raam open? Is de storm in huis? Wie slaat de deuren dicht? Wie loopt door de kamers? – Laat hem. Wie het ook zij. De torenkamer bereikt hij niet. Als achter honderd deuren ligt deze grote slaap, die twee mensen delen; delen als *één* moeder of *één* dood.

23

Is dat de morgen? Welke zon gaat op? Hoe groot is de zon. Zijn dat vogels? Hun stemmen zijn overal.

Alles is vol licht, maar het is geen dag.

Alles is vol geluid, maar het zijn geen vogelstemmen.

Het zijn de balken die oplichten. Het zijn de ramen die roepen. En ze roepen, rood, tot in de rangen van de vijand, die buiten staat in het flakkerend land, roepen: Brand.

En met opgeschrikte slaap op hun gezicht dringen allen, half staal, half naakt, van vertrek tot vertrek, van vleugel tot vleugel, en zoeken de trap.

En met stokkende adem stamelen hoorns in het binnenhof:

Verzamelen, verzamelen!

En trommels die rommelen...

24

Maar het vaandel is er niet bij.

Kreten: Kornet!

Razende paarden, gebeden, geschreeuw,

Gevloek: Kornet!

Staal op staal, bevel en signaal;

Stilte: Kornet!

En nog eenmaal: Kornet!

En vooruit met de druisende ruitery.

Maar het vaandel is er niet bij.

25

Hij loopt een wedren met brandende gangen, door deuren die hem gloeiend omvangen, over trappen die hem verschroeiën breekt hij uit uit het razende gebouw. Op zijn armen draagt hij het vaandel als een witte, bewusteloze vrouw. En hij vindt een paard, en het is als een schreeuw: over alles heen en aan alles voorbij, ook aan de zijnen. En nu komt ook het vaandel weer tot leven, en nooit was het zo verheven; en nu zien ze het allen, ver vooraan, en herkennen het vaandel ...
Maar het begint te stralen, ontplooit zich en wordt groot en rood ...

Nu brandt hun vaandel midden in de vijand, en ze jagen het na.

26

Von Langenau is diep in de vijand, maar geheel alleen. De schrik heeft om hem heen een ronde ruimte gemaakt, en hij houdt midden erin stil, onder zijn langzaam verterende vaandel.

Langzaam, haast mijmerend, kijkt hij om zich heen. Er is veel vreemds, bonts voor hem. Tuinen – denkt hij en glimlacht. Maar opeens voelt hij ogen die hem vasthouden, en onderscheidt mannen en weet dat het de heidense honden zijn –: en werpt zijn paard er middenin.

Maar als de kring achter hem dichtklapt, zijn er toch weer tuinen, en de zestien ronde sabels die op hem toespringen, straal na straal, zijn een feest.

Een lachende cascade.

De wapenrok is in het slot verbrand, de brief en het rozenblad van een vreemde vrouw. –

In het volgende voorjaar (het kwam treurig en koud) reed een koerier van baron von Pirovano langzaam Langenau binnen. Daar heeft hij een oude vrouw zien wenen.